

Anayasa Mahkemesi'nin 54. Kuruluş Yıldönümünde Yapmış Olduğu Açış Konuşması

**Sayın Cumhurbaşkanım,
Değerli Konuklar,**

Anayasa Mahkemesinin 54. Kuruluş Yıldönümü nedeniyle düzenlenen törene hoş geldiniz diyor, sizleri en içten duygularımla, saygıyla selamlıyorum.

Kuruluş yıldönümleri, kurumların topluma ve demokratik sisteme katkılarının değerlendirilmesi için önemli fırsatlar sunar. Yıldönümünü kutlayan kurum bir yüksek mahkeme ise bu değerlendirme; adalet, hukukun üstünlüğü, temel hak ve hürriyetler gibi değerler manzumesine yapılan katkılara ilişkin olmalıdır.

Bilindiği üzere bu değerler manzumesine dayanan birey-devlet ilişkisi zaman ve mekâna bağlı olarak farklı şekillerde tezahür etmiştir. Özü evrensel olan bu değerlerin tamamının kültürümüzde de karşılığı bulunmaktadır. Sözgelimi bu toprakların ruh köklerinde ifadesini bulan “*insanı yaşat ki devlet yaşasın*” anlayışı, insan odaklı devlet felsefesini ifade eder. Aynı şekilde hukuk ve adaletin devlet hayatı için önemini, yaklaşık bin yıl önce kaleme alınan Kutadgu Bilig’de de görebiliriz. Yusuf Has Hâcib bu eserinde “*Beyliğin temeli adalet yoludur*” sözüyle adaleti devletin ve siyasi nizamın temeline yerleştirmiştir.

Bu anlayış da göstermektedir ki devletin varlık nedeni adaleti tesis ederek insanı yaşatmaktır. Diğer yandan insanın hak ve hürriyetlerini güven içinde kullanarak yaşamını sürdürebilmesi devletin varlığını gerekli kılmaktadır. Geçen yüzyılın en etkili siyaset teorisyenlerinden biri olan Hannah Arendt, İkinci Dünya Savaşı’nın acı tecrübelerinden hareketle, vatanlarını kaybeden ve devletsiz konuma düşenlerin en temel haklardan mahrum kaldığını söyler. Arendt’e göre “haklara sahip olma hakkı”, politik ve hukuki bir topluluğun eşit üyeleri olarak kişilerin temel hak ve hürriyetlere sahip olmasını ifade eder.

Bir devlete sahip olmanın temel hakları kullanma bakımından ne derece önemli olduğu, bölgemizdeki çatışmaların sonucu olan mülteci sorunu dikkate alındığında daha kolay anlaşılabilir.

Sayın Cumhurbaşkanım,

Adalet temelinde insanı ve devleti yaşatma, günümüz demokratik toplumlarının ortak amacı hâline gelmiştir. Anayasa mahkemeleri de bu amacı gerçekleştirmek üzere varlık kazanan kurumlardan biridir. Bugün demokratik ülkelerin çok büyük bir kısmında kanunların anayasaya

uygunluğunu denetleyen anayasa mahkemeleri bulunmaktadır. Diğer yandan bireylerin anayasal haklarının ihlal edildiği iddiasıyla doğrudan anayasa mahkemelerine erişimlerini sağlayan anayasa şikâyeti veya bireysel başvuru da gittikçe yaygınlaşarak anayasa yargısının parçası hâline gelmiştir.

Türk Anayasa Mahkemesinin adalet, hukukun üstünlüğü, temel hak ve hürriyetlere katkısını değerlendirebilmek için bu iki temel görev alanında, başka bir ifadeyle kanunların anayasaya uygunluğu denetimi ve bireysel başvuruda ortaya koyduğu yaklaşıma ve verdiği kararlara bakmak gerekir. Esasen böyle bir değerlendirmeye yardımcı olmak amacıyla ilk kez hazırlanan ve sizlere dağıtılan 2015 yılına ait yıllık raporda Mahkememizin çalışmaları, bilhassa öne çıkan kararları hakkında bilgi verilmiştir.

Bu çerçevede konuşmamda ağırlıklı olarak bireysel başvurunun mevcut durumu, verilen kararlar ve sonuçları üzerinde durmak istiyorum. Ancak bu konuya geçmeden önce Anayasa Mahkemesinin norm denetiminde ve bireysel başvuruda referans aldığı temel ilkelere biri olan hukuk devleti ilkesine değinmek yararlı olacaktır.

Belirtmek gerekir ki Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın öngördüğü anayasal demokrasi anlayışından hareket etmektedir. Günümüzün hâkim demokrasi anlayışı olan anayasal demokrasi, hangi hükümet sistemi benimsenirse benimsensin, hukukun üstünlüğünü sağlayarak temel hak ve hürriyetleri etkili şekilde korumayı amaçlamaktadır. Nitekim Anayasa Mahkemesi bir kararında, anayasal demokrasinin temelinde insan haklarının korunması ve bunların oylama konusu dahi yapılamaması düşüncesinin bulunduğunu belirtmiştir.

Anayasal demokrasinin en önemli unsurunun hukuk devleti ilkesi olduğu bilinmektedir. Bu ilke, en genel anlamda hukukun üstünlüğünü ve gerçek manada uygulanmasını ifade etmektedir.

Romalı hukukçu Ulpian, hukukun ve bir anlamda adaletin temel ilkelerini, onurlu yaşama, başkasına zarar vermeme ve herkese hakkını teslim etme şeklinde formüle etmiştir. Adalet devletin, hukuk da adaletin temelidir. Hukuk, her toplum için ekmek, su ve teneffüs ettiğimiz hava kadar hayati bir ihtiyaçtır. Dolayısıyla hukukun üstünlüğünün sağlanması ve sürdürülmesi, bir ülkenin geleceğinin teminatıdır.

Anayasa Mahkemesi birçok kararında hukuk devletini *“insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, eylem ve işlemleri hukuka uygun olan, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, hukuki güvenliği sağlayan, Anayasa'ya aykırı*

durum ve tutumlardan kaçınan, hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan, Anayasa ve kanunlarla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık olan devlet” olarak tanımlamıştır.

Hukuk devletinin hukuki güvenlik ve yargı bağımsızlığı gibi unsurları da Anayasa Mahkemesinin kararlarında yorumlanmıştır. Mahkeme, bir kararında *“hukuki güvenlik ilkesi, hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde Devlete güven duyabilmesini, Devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar”* demek suretiyle bu ilkenin gereklerini ifade etmiştir.

Diğer yandan rejimlerin demokratik hukuk devleti olarak nitelendirilmesi, bağımsız ve tarafsız bir yargının ve yargıçların varlığına bağlıdır. Nitekim Mecelle’de *“Hâkimin adabı”* kısmında *“Hâkim, beyn-el hasmeyn adl ile me’murdur”* denilmektedir. Bu hükümden hâkimin, tarafsız davranarak adaleti sağlamakla yükümlü olduğu anlaşılmaktadır.

Anayasa Mahkemesi, *“insan haklarının ve özgürlüklerinin başlıca ve en etkin güvencesi”* olarak nitelediği yargı bağımsızlığının amacının, *“adaletin, dolaylı dolaysız her türlü etki, baskı, yönlendirme ve kuşkudan uzak şekilde dağıtılması”* olduğunu belirtmiştir. Mahkemenin bir kararında vurgulandığı üzere *“Yargının bir karakteri olan bağımsızlık, hâkimin, çekinmeden ve endişe duymadan, Anayasa’nın öngördüğü gereklerden başka herhangi bir dış etki altında kalmadan, yansız tutumla, özgürce karar verebilmesidir.”*

Öte yandan hukuk devletinin tam olarak tesisi için yargının kurumsal bağımsızlığı ve tarafsızlığı tek başına yeterli değildir. Bunun yanında yargı yetkisini kullanan hâkimin de bizzatihi erdemli olması gerekir.

Bu bağlamda düşünce tarihinin önemli isimlerinden İbn Rüşd’ün hâkimin erdemli olması gerektiğine dair asırlar önce söyledikleri günümüzde de geçerliliğini korumaktadır. Aslında kendisi de bir hekim ve hâkim olan İbn Rüşd, Platon’un *“Devlet”* adlı eserini yorumlarken ideal toplumda hekimlere ve hâkimlere ihtiyaç olmadığını, lakin sağlıklı beslenme ve insanlar arasında sevgi ve dostluğun olmaması nedeniyle onlara ihtiyaç duyulduğunu söyler.

İbn Rüşd’e göre hâkimde bulunması gereken özelliklerin başında nefsine kötülüğün karışmamış olması, başka bir ifadeyle iyi ahlaklı, erdemli olması gelir. Hekimin hastalığı tedavi ettiği kişiye zarar vermez. Hâlbuki ahlakı kötü olan bir hâkim âdil olamaz. Zira böyle bir hâkim ne erdemi ne de erdemin cevherini bilir. Buna karşılık erdemli bir hâkim hem kendi özünü bilir hem de edindiği tecrübeyle iyiyi ve kötüyü ayırt edebilir.

Sonuç olarak bağımsız ve tarafsız yargının olmadığı yerde hukuk devleti de yoktur. Hiç kuşkusuz hukuk devleti, *jüristokrasi* yani *“hâkimler devleti”* anlamına da gelmemektedir.

Sayın Cumhurbaşkanım,

Daha önce ifade edildiği gibi anayasal demokrasilerin asli amacı temel hak ve hürriyetlerin etkili bir şekilde korunmasıdır. Ülkemizde 2010 yılında yapılan Anayasa değişikliğinden sonra Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruları inceleme görevi verilmesiyle bu amacın gerçekleşmesi için yeni ve önemli bir adım atılmıştır. Anayasa Mahkemesinin kendisine verilen bu görev çerçevesinde temel hak ve hürriyetlerin korunmasına yaptığı katkıyı nicelik ve niteliksel olarak ortaya koymak gerekir.

İstatistiklere baktığımızda, bireysel başvurunun başladığı 23 Eylül 2012 tarihinden bu yana yapılan toplam bireysel başvuru sayısının 59.833 olduğunu görüyoruz. Bu başvuruların 37.536'sı yani %63'ü Mahkememiz tarafından sonuçlandırılmış, 22.297'sinin incelemeleri ise devam etmektedir.

Şunu da memnuniyetle ifade etmem gerekir ki gelen başvuruları sonuçlandırma oranı her geçen yıl artmaktadır. Bu oran 2013 yılında %50 iken 2014 yılında %53'e, 2015 yılında ise %77'ye yükselmiştir. Buna göre başvuruları sonuçlandırma kapasitesi 2015 yılında bir önceki yıla göre yaklaşık %50 artış göstermiştir. Bu durum bireysel başvuru sisteminin yönetilebilir ve sürdürülebilir hâle getirildiğini göstermektedir. Bu gelişmenin sağlanmasında Mahkememiz tarafından bireysel başvuru sisteminin işleyişine yönelik son bir yılda alınan tedbirlerin katkısı büyüktür.

Bireysel başvuruda bugüne kadar toplam 1.215 hak ihlali kararı verilmiştir. İhlal kararlarının yaklaşık olarak %73'ü adil yargılanma hakkına, %6'sı kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına, %4'ü mülkiyet hakkına, %3'ü yaşam hakkına, %3'ü ifade özgürlüğüne, %11'i ise diğer hak ve hürriyetlere ilişkindir.

Adil yargılanma hakkı ihlallerinin %75'inin makul sürede yargılanma hakkının ihlaline ilişkin olduğunu ifade etmek isterim. Bu ihlallerin %55'inde 5 ila 10 yıl, %19'unda 10 ila 15 yıl, %16'sında ise 20 yılın üzerinde yargılama süreleri söz konusudur.

Esasen yargılama sürelerinin uzunluğu genel ve yapısal bir sorundur. Makul sürede yargılanma hakkına ilişkin ilkeler gerek Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi gerek Anayasa Mahkemesi tarafından ayrıntılı olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda yapılan başvurular belirlenen ilkeler doğrultusunda sonuçlandırılmakta, ihlal kararı verildiğinde bunun doğal sonucu olarak belirli miktarda tazminata hükmedilmektedir.

Bu çerçevede yargılama sürelerinin uzunluğuna ilişkin incelemeler Anayasa Mahkemesi bakımından yerleşik bir uygulama hâline gelmiştir. Dahası uzun yargılama sürelerine ilişkin şikayetlerin belirli bir tarihe kadar yapılmış olanları, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından

incelenmemekte ve bu başvurular 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Kanun'la Adalet Bakanlığı bünyesinde oluşturulan Komisyon tarafından tazminat ödenmek suretiyle sonuçlandırılmaktadır.

Bilindiği üzere yargılamaların uzamasının belki de en önemli nedeni ağır iş yüküdür. Bu sorunu çözmek için atılan adımları olumlu karşıladığımızı ifade etmek isterim. Bu anlamda yakın zamanda faaliyete geçecek istinaf mahkemelerinin, davaların makul sürede sonuçlandırılmasına katkı yapmasını umuyoruz. Ayrıca dava dışı alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin benimsenmesinin ve mevcut olanların geliştirilerek uygulamada daha etkili hâle getirilmesinin bu yapısal sorunun çözümünde yararlı olacağına dair düşüncemi paylaşmak isterim.

Sayın Cumhurbaşkanı,
Değerli Konuklar,

Bireysel başvurunun toplumsal hayatımıza ve hukuk sistemimize yönelik olarak biri pratik, diğerleri dönüştürücü olmak üzere üç önemli etkisinden bahsedilebilir.

Bireysel başvurunun pratik etkisi ülkemiz aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvuruların sayısında önemli bir azalmaya neden olmuştur. 2010 Anayasa değişikliğinin gerekçesinde de belirtildiği üzere, bireysel başvurunun hukuk düzenimize dâhil edilmesinin amaçlarından biri temel haklara ilişkin sorunların iç hukukta çözüme kavuşturulmasıdır. İstatistikler bize bu pratik hedefe önemli ölçüde ulaşıldığını göstermektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Türkiye aleyhine yapılan ve yargısal bir organa sevk edilen yıllık başvuru sayısı 2012'de yaklaşık 9.000 iken 2015'te bu sayı 2.208'e düşmüştür.

Bu istatistiklerden anlaşılacağı üzere bireysel başvurunun yürürlüğe girmesinden sonra Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvurular önemli ölçüde azalmıştır. Öte yandan şu ana kadar Mahkememizce 37.536 başvurunun sonuçlandırıldığı dikkate alındığında bu başvuruların son derece sınırlı bir bölümünün Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine taşındığı anlaşılmaktadır. Nitekim Strasbourg Mahkemesi, birçok örnekte görüldüğü üzere, Anayasa Mahkemesine başvuru yapılmadan doğrudan kendisine yapılan başvuruları iç hukuk yollarının tüketilmediği gerekçesiyle kabul edilemez bulmaktadır.

Bireysel başvurunun dönüştürücü ilk etkisi, Anayasa Mahkemesinde paradigma değişiminin itici gücü ve temel aracı olmasıdır. Bu paradigma, insanı ve onun hak ve hürriyetlerini önceleyen bir yaklaşımı ifade etmektedir. Doğası gereği "hak eksenli" yaklaşımı zorunlu kılan bireysel başvuru, Mahkemenin norm denetimini de etkileyerek bu alanda da hak ve özgürlüklere öncelik veren bir yaklaşımın benimsenmesini sağlamıştır.

Bireysel başvurunun bir diğer dönüştürücü etkisi ise bireylerin başvuru yollarını tükettikten sonra anayasa yargısına doğrudan erişiminin sağlanmış olmasıdır. Bireysel başvuru, norm denetimini tamamlayan bir anayasallık denetimine fırsat vermektedir. Norm denetiminde kuralın soyut olarak Anayasa'ya uygunluğu incelenirken bireysel başvuruda kamu makamlarının uygulamalarının Anayasa'ya uygunluğu denetlenmektedir.

Bunun bir sonucu olarak Anayasa Mahkemesi toplumsallaşmaya başlamış, başka bir ifadeyle topluma ve insanların günlük hayatına temas eden bir kurum hâline gelmiştir. Bireysel başvuru daha çok tanınmış kişilerin başvuruları nedeniyle kamuoyunda gündeme gelmekle birlikte Mahkememiz, günlük hayatta herkesin karşılaşılabileceği sorunlara ilişkin olarak adı duyulmamış binlerce kişinin başvurularını incelemiş ve bunların bir kısmında ihlal tespit etmiştir. Bu kapsamda kadastro davası uzun sürenlerden, arazisine kamulaştırmaz el atılanlara, yanlış tedavi nedeniyle sakat kalanlardan, trafik kazasında yakınlarını kaybedenlere kadar binlerce insanımız başvuru yollarını tükettikten sonra Anayasa Mahkemesine başvurumaktadırlar.

Örneğin bir başvuruda başvurunun eşi, içinde bulunduğu ticari taksiye başka bir aracın çarpması sonucu hayatını kaybetmiştir. Araç sürücüsünün ehliyetine alkollü araç kullandığı için daha önce el konulduğu, kaza sırasında da alkollü olduğu, hız limitinin çok üzerinde seyrederek ve kırmızı ışık ihlali yaparak kazaya neden olduğu anlaşılmıştır. Kazaya sebebiyet verenler hakkında açılan ceza davası 8 yıl 1 aylık süre sonunda zamanaşımından düşmüştür.

Anayasa Mahkemesi, davanın zamanaşımından düşmesinin ölenin eşi olan başvurunun ve genel olarak toplumun hukukun üstünlüğüne olan inancını sarsacağına, hukuka aykırı davranışlara hoşgörü gösterildiği ve kayıtsız kalındığı izlenimi yaratabileceğine dikkat çekmiştir. Haksız biçimde yaşama son verdiği iddia edilen eylemin cezasız kalması nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

Başvuruların çok büyük kısmı, günlük hayatta hepimizin karşılaşılabileceği bu ve benzeri sorunlara ilişkin olmakla birlikte, bunlar dışında toplumun kronikleşmiş ve bir açıdan siyasallaşmış sorunlarının da bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesinin önüne taşındığını görmekteyiz. Mahkeme, ülke gündemini uzun süre meşgul eden başörtüsü, evli kadının soyadı, usulsüz telefon dinlemeleri ve telefon dinlemelerinin basına sızdırılması, gizli tanıklık, yargılamalarda dijital verilerin delil olarak kullanımı, internet haberciliği gibi pek çok konuda kararlar vermiştir.

Anayasa Mahkemesi bütün bu başvurularda başvuru sahiplerinin dini, siyasi veya ideolojik kimliğine bakmadan, “hak eksenli” bir yaklaşımla anayasal hakların ihlal edildiği iddialarını incelemiştir. Anayasa Mahkemesinin paradigma değişiminin ve “hak eksenli” yaklaşımının tipik örneklerinden birini başörtüsüne ilişkin bireysel başvuru kararında görmek mümkündür.

Bir avukat olan başvuru, duruşmaya günlük yaşamında olduğu gibi başörtülü olarak girmek istemiş; hâkimin, Anayasa Mahkemesinin ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin başörtüsüyle ilgili kararlarına atıf yaparak buna izin vermemesi üzerine, bireysel başvuruda bulunmuştur.

Anayasa Mahkemesi, bu başvuruya ilişkin kararında daha önce kamuoyunda “4+4+4” olarak bilinen Kanun’un anayasallık denetiminde ortaya koyduğu dinin toplumsal ve kamusal alandaki görünürlüğüne imkân tanıyan “özgürlükçü” laiklik anlayışını hatırlatmıştır. Kararda “toplumda farklı dinlerin, inançların ya da inançsızlıkların bulunduğu” gerçeğinden hareketle devletin toplumsal çeşitliliği koruyarak bireylerin inançlarıyla birlikte bir arada yaşayabilecekleri bir siyasal ve hukuksal düzeni inşa etmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Anayasa Mahkemesi, avukatın başörtülü olarak duruşmaya katılmasının engellenmesine yönelik uygulamanın din ve vicdan özgürlüğü ile ayrımcılık yasağını ihlal ettiği sonucuna ulaşmıştır.

Sayın Cumhurbaşkanı,

Anayasa Mahkemesinin kamuoyunda yoğun tartışmalara neden olan bazı davalara ilişkin bireysel başvurularda da önemli kararlar verdiği bilinmektedir. Bu bağlamda tutuklu milletvekillerinin başvurularında makul süreyi aşan tutukluluk nedeniyle hem kişi özgürlüğünün hem de seçilme hakkının ihlal edildiğine hükmedilmiştir. Aynı şekilde emekli bir Genelkurmay Başkanı hakkında verilen mahkûmiyet kararının gerekçesinin uzun süre açıklanmaması nedeniyle özgürlükten yoksun bırakılmaya etkili bir şekilde itiraz etme hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Mahkememiz, kamuoyunun yakından takip ettiği ve çok sayıda Türk Silahlı Kuvvetleri mensubunun yargılandığı davalarda adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

Diğer yandan Anayasa Mahkemesi, ifade özgürlüğü konusunda da önemli kararlar vermiştir. Bu kararlarda ifade özgürlüğünün demokratik toplumun vazgeçilmez bir unsuru olduğu vurgulanarak bu özgürlüğün çoğulculuğun, hoşgörünün ve açık fikirliliğin gereği olduğu belirtilmiştir. Mahkeme ifade özgürlüğünün sadece kabul edilebilen düşünceler için değil, başkalarının “rahatsız edici” görülen görüş ve düşünceler bakımından da geçerli olduğuna işaret etmiştir.

Bununla birlikte ifade özgürlüğünün mutlak olmadığı, Anayasa’da öngörülen sebeplerle sınırlandırılabilirliği ancak Anayasa’nın 13. maddesi gereğince bu sınırlamaların özgürlüğün özüne dokunmaması, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve ölçülü olması gerektiği de kararlarda belirtilmektedir.

Tam da bu noktada ülkemizin yıllardır mücadele ettiği terör ile ifade özgürlüğü arasındaki ilişkiye kısaca değinmek istiyorum. Geçen yıl yüzden fazla insanımızı kaybettiğimiz Ankara tren garındaki terör saldırısından üç gün sonra Avrupa Konseyi tarafından Strasbourg’ta düzenlenen ifade

özgürlüğüyle ilgili konferansa katılmışım. Konferansın açılışında yaptığım konuşmada ölümle ifade özgürlüğü arasında bağlantı kuran Fransız düşünür Lyotard'a atıfla insanları karanlık bir sessizliğe mahkûm eden terörün sadece yaşama hakkını değil, aynı zamanda onların en önemli ayırt edici özellikleri olan kendini ifade etme, konuşma ve topluma seslenme özgürlüklerini de ortadan kaldırdığını söylemişim.

İfade özgürlüğü, demokrasilerde en yakıcı sorunları bile serbestçe tartışma ve çözüm önerilerini savunma imkânı sunmaktadır. Bunun ön şartı ise terörü, şiddeti ve şiddet dilini reddetmektir. Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında da vurgulandığı gibi teröre ve şiddete teşvik eden ifadeler, ifade özgürlüğünün koruması altında değildir. Zira terörün ve şiddetin başladığı yerde sözün hükmü kalmaz.

Sayın Cumhurbaşkanı,

Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi, verdiği kararlarla en başta bahsettiğimiz adalet, hukukun üstünlüğü, temel hak ve hürriyetler gibi değerlerin gerçekleşmesine katkı yapmaktadır. Bu kararların, bireylerin adalet duygularını tatmin etmek suretiyle onların devlete ve hukuka olan güvenlerini de artırdığına inanıyoruz.

Bu nedenle bireysel başvurunun hukuk sistemimiz açısından önemli bir kurum ve kazanım olduğu söylenebilir. Türkiye'de uygulanan bireysel başvuru sisteminin, diğer ülkeler bakımından da dikkate alınması gereken, başarılı ve iyi uygulama örnekleri arasında gösterildiği de bilinmektedir.

Hiç kuşkusuz bu başarıda öncelikli pay, bireysel başvuruyu hukuk sistemimize kazandıran anayasa koyucuya, başka bir ifadeyle Türkiye Büyük Millet Meclisine ve egemenliğin sahibi olan milletimize aittir. Bu vesileyle bireysel başvurunun ihdasında ve başarılı bir şekilde uygulanmasında emeği geçen herkese, tüm kurum ve kuruluşlara şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca fedakarca çalışan başkanvekillerimize, üyelerimize, raportör ve raportör yardımcılarımıza ve tüm personelimize teşekkür ediyorum.

Bu vesileyle geçen yıl aramızdan ayrılan emekli başkanlarımızdan Hasan Semih Özmert'e, üyelerimizden M. Yılmaz Aliefendioğlu ve Hüseyin Karamüstantikoğlu'na Allah'tan rahmet, ailelerine başsağlığı diliyorum. Ayrıca tüm şehitlerimize ve başta Gazi Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere aramızdan ayrılan gazilerimize de Allah'tan rahmet diliyorum.

Son olarak bugün öğleden sonra başlayacak sempozyuma katkı yapacak olan, yurt içinden ve yurtdışından tüm katılımcılara şimdiden teşekkür ediyorum. Sempozyumda sunulacak olan bildirilerin ve yapılacak tartışmaların bireysel başvurunun daha iyi anlaşılmasına ve uygulanmasına önemli katkılar yapacağına olan inancımı ifade etmek isterim.

Bu arada özellikle yurtdışından gelen değerli meslektaşlarımıza ve misafirlerimize hoş geldiniz diyor, kuruluş yıldönümünde aramızda oldukları için kendilerine teşekkür ediyorum.

Sayın Cumhurbaşkanım,

Değerli Konuklar,

Konuşmama burada son verirken teşekkürlerinizden dolayı şükranlarımı sunuyor, sağlıklı ve huzurlu günler diliyorum.

Zühtü ARSLAN
Anayasa Mahkemesi Başkanı